

Katja Dobrić Basaneže

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Hrvatska

katja.dobric.basaneze@unipu.hr

 0000-0002-0261-6015

Fair wear and tear: Pogled u širi kontekst dvočlanih izraza

Prethodno priopćenje

Preliminary communication

UDK 811.111'33:34

811.163.42'33:34

<https://doi.org/10.32728/tab.19.2022.2>

Primljeno / Received : 19. 2. 2022.

Prihvaćeno / Accepted: 22. 3. 2022.

NACRTAK

U ovom se radu problematizira širi kontekst dvočlanih izraza u jeziku prava i nastoji ih se istražiti iz perspektive Sinclairovih proširenih jedinica značenja (Sinclair 2004). Stoga se u radu metodama korpusne analize istražuju koligacije, kolokacije, semantičke preferencije i semantička prozodija dvočlanih izraza u paralelnom korpusu engleskih i hrvatskih zakonodavnih tekstova iz područja europskog prava tržišnog natjecanja. Nastoji se ukazati na potrebu proširenja pojma kolokacijskih sveza i odmaka od poimanja baze kao jezične jedinice koja se sastoji od jedne riječi. Raspravlja se i o neslaganju kolokatora s jednom od sastavnica baze i prenošenju takvih netipičnih sveza u drugi jezik, kao i potrebi proširivanja dvočlanih izraza radi utvrđivanja njihove semantičke prozodije.

Ključne riječi: dvočlani izraz, koligacija, kolokacija, korpusna analiza, paralelni korpus, proširene jedinice značenja, semantička preferencija, semantička prozodija

1. UVOD

Iako se danas dvočlani izrazi uglavnom istražuju u jeziku prava, njihova je uporaba česta kako u općem jeziku tako i u ostalim registrima, posebice u književnosti:

And enterprises of great **pitch and moment** with this regard their currents turn awry, And lose the name of action. (Shakespeare, Hamlet, treći čin, retci 94-95)

U engleskom su jeziku dvočlani izrazi učestaliji nego u drugim nacionalnim jezicima. Iako je gore navedeni izraz *great pitch and moment* sačuvan u hrvatskom prijevodu Hamleta (npr. *velike i goleme zamisli*), vrlo se često ti engleski dvočlani izrazi skraćuju na jednu riječ. Izraz *here and hence* iz iste Shakespeareove tragedije je tako sveden na jednu sastavnicu u hrvatskom prijevodu:

Both **here and hence** pursue me lasting strife, if, once a widow, ever I be wife! (Hamlet, treći čin, retci 244-245)

I kroz **sve** muke vječne neka prođem, za drugog muža ako ikad pođem. (ibid.)

Ovakvi primjeri iz renomiranih djela engleske književnosti i njihovih prijevoda svjedoče o tome da se figurativnost dvočlanih izraza ponekad žrtvuje nauštrb ritmičnosti književnog stila. No, iako je učestalost dvočlanih izraza u jeziku zamijećena već pred dvjesto godina kada je Jacob Grimm postavio tezu da su dvočlani izrazi u jeziku poezije i u jeziku prava istog podrijetla (Grimm 1816), danas ne postoji mnogo znanstvenih istraživanja na tu temu (Sauer i Schwan 2017). Ipak, Grimm je začetnik dviju struja u istraživanjima dvočlanih izraza, prvoj u jeziku prava, a drugoj u germanskoj (uključujući i staroenglesku) aliterativnoj poeziji (Sauer 2019: 231). Grimmova je teorija pobijena novijim istraživanjima (Kopaczyk 2017), jer je utvrđeno da su dvočlani izrazi postali učestaliji u kasnijim pravnim tekstovima. Stoga ne čudi činjenica da se oni uglavnom i istražuju u jeziku prava (Mellinkoff 1963; Gustafsson 1984; Bhatia 1994; Kopaczyk, 2013, 2017). Budući da je engleski jezik nakon Normandijskog osvajanja Engleske dugo bio pod utjecajem francuskog i latinskog jezika, ne iznenađuje činjenica da su dvočlani izrazi u to vrijeme doživjeli procvat. Tada je službeni jezik postupaka pred sudom u Engleskoj bio francuski, a neko vrijeme

se tijekom postupaka odvijao na francuskom, ali je zapisivan na latinskom (Baker 1998: 7, 16). Običan je puk, s druge strane, nastavio komunicirati na engleskom, pa je razlog pojave tih dvočlanih izraza, od kojih se jedan sastojao od francuskog ili latinskog naziva, a drugi od engleske prevedenice (npr. *last will and testament*; *break and enter*), bio olakšavanje komunikacije. No i nakon što je uporaba francuskog i latinskog u engleskom jeziku prava počela blijedjeti, ovakvi i slični pleonastični izrazi ipak su sačuvani, jer su pravnici smatrali da doprinose sveobuhvatnosti jezičnog izraza (Bhatia 1993: 131). Pokušalo se tome doskočiti i pokretima za jednostavni jezik u pravu (eng. *plain language movements*) 70-tih godina, čija je namjera bila osvijestiti pravnike i zakonodavce da bi trebali izbjegavati „nepotrebne dodatne riječi“ (Adler 2012: 71), no unatoč tome pravni tekstovi i danas obiluju takvim izrazima. S druge strane, postoje istraživanja koja tvrde da oni pravi dvočlani izrazi (eng. *binomial proper*), čiji su članovi istoznačnice, nisu toliko česti u današnjim zakonodavnim tekstovima (Kopaczyc 2017: 174), a u zakonodavnim tekstovima Europske unije još su rjeđi (Dobrić Basaneže 2018). No, oni dvočlani izrazi u kojima odnos između članova nije istoznačan i dalje su sveprisutni. Budući da nam širi kontekst tih dvočlanih izraza govori da se ponekad dvočlani izrazi ponašaju kao baza, a riječi oko njih poput kolokatora, cilj je ovog rada istražiti tu tezu s pomoću paralelnog dvojezičnog korpusa zakonodavnih tekstova iz područja europskog prava tržišnog natjecanja kako bi se utvrdile prijevodne strategije za tako proširene dvočlane izraze, ali i stupanj njihove figurativnosti u izvornom i u ciljnom jeziku. Uzimajući u obzir činjenicu da su se dosadašnja istraživanja šireg konteksta dvočlanih izraza temeljila na usporednim korpusima (Carvalho 2008, Dobrić Basaneže 2017b), može se tvrditi da ovaj rad predstavlja dopunu tim istraživanjima, jer se temelji na paralelnom dvojezičnom korpusu i upućuje na probleme s kojima se prevoditelji susreću pri prevođenju tih izraza.

2. O TERMINOLOGIJI I TIPOLOGIJI DVOČLANIH IZRAZA

U literaturi nailazimo na razno nazivlje koje označava pojam dvočlanog izraza. Tiersma, primjerice, koristi naziv *conjoined phrases* (1999), dok neki drugi autori smatraju da su samo sljedovi istoznačnica dvočlani izrazi. Tani (2008) ih, primjerice, naziva dubletima, a Leisi (1947) repetitivnim parovima. Ipak, čini se da je naziv *binomial* (hrv. dvočlani izraz), koji je Malkiel prvi upotrijebio 1959. godine danas najprihvaćeniji. Iako prva definicija dvočlanih izraza ukazuje na jednaku razinu sintaktičke hijerarhije između

dvije riječi povezane nekom leksičkom svezom (Malkiel 1959 citirano u Gustafsson 1984), ne može se tvrditi da su sve riječi koje zadovoljavaju tu definiciju dvočlani izrazi. Primjerice, ako usporedimo dvočlani izraz *bread and butter* s izrazom *bread and cheese*, jasno je da se prvi može kategorizirati dvočlanim izrazom, dok potonji ne može, jer kombinacija njegovih sastavnica, iako semantičkih srodnih, proizvodi novo značenje koje se ne može dokučiti analizom pojedinačnih riječi u tom izrazu. S druge strane, postoji mnogo dvočlanih izraza koji ne zadovoljavaju kriterij figurativnosti, ali učestalost pojavljivanja dvočlanog izraza u nekom korpusu potvrđuje njihov status. Valja naglasiti da osim iste razine sintaktičke hijerarhije, dvočlani izrazi moraju biti semantički srodni (Gustafsson 1984, Gačić 2009), a upravo je semantički odnos između sastavnica dvočlanog izraza polazišna točka njihovih tipologija (Bukovčan 2009; Kopaczyk 2017). Tako ona najrecentnija (Kopaczyk 2013) razlikuje dvočlane izraze u kojim je semantički odnos između sastavnica komplementaran (npr. *power and duties*), one u kojima je jedna sastavnica proširenje značenja druge (npr. *powers and privileges*), one u kojima je jedna sastavnica uzrok, a druga posljedica (npr. *offences and proceedings*), one u kojima je jedna sastavnica hiponim druge (npr. *care and support*), one u kojima je semantički odnos između sastavnica suprotan (npr. *landlord and tenant*) te prave dvočlane izraze (eng. *binomials proper*), čije su sastavnice istoznačne. Kopaczyk potonje naziva pravim dvočlanim izrazima, jer upravo oni čine jezgru tog lingvističkog fenomena zbog činjenice da je njihovo nastajanje uvjetovano fonološkim razlozima (npr. *wear and tear*), etimologijom (npr. *last will and testament*) ili tradicijom (npr. *terms and conditions*).

3. PROŠIRENE JEDINICE ZNAČENJA

Prema Sinclairu se proširena jedinica značenja sastoji od baze (koja ne mora nužno biti samo jedna riječ) i dodatna četiri elementa, koligacije, koja se odnosi na gramatički kontekst neke riječi (npr. s kojim se vrstama riječi ili rečenica neka riječ uglavnom pojavljuje), kolokacije, pod kojom Sinclair podrazumijeva supojavljivanje neke riječi s drugom riječi ili skupom riječi, semantičke preferencije, koja se odnosi na utvrđivanje zajedničkog leksičkog polja za kolokatore određene baze, te semantičke prozodije, koja se odnosi na pragmatičko značenje neke proširene jedinice značenja. Sinclairova polazišna točka je binarna kolokacija *naked eye*, čiji širi kontekst otkriva da je ona zapravo dio proširene jedinice značenja *too faint to be seen with the naked eye*, za koju se može tvrditi da zahtjeva prijedlog (*with*), da

uključuje semantičku preferenciju vidljivosti, ali i semantičku prozodiju poteškoće (*too faint to be seen*). Stubbs (2001) uključuje još tri kategorije, jačinu privlačnosti, koja se odnosi na vjerojatnost pojavljivanja nekog kolokatora s određenom bazom, položaj sastavnica te distribuciju u tekstnim vrstama. U istraživanju dvočlanih izraza u jeziku prava vrlo su važne zadnje dvije kategorije, jer nam promjena položaja sastavnica u dvočlanih izraza ukazuje na stupanj njihove figurativnosti, a raspodjela u tekstnim vrstama na njihovu tipičnost za određeni žanr. U radu će se stoga istražiti semantički odnos između članova i njihov reverzibilitet kako bi se utvrdio stupanj njihove figurativnosti. Analiza šireg konteksta, s druge strane, pomoći će pri utvrđivanju koligacija, kolokacijskih sveza, semantičke preferencije, a ponajviše semantičke prozodije, koja predstavlja najmističniju komponentu značenja (Jurko 2021: 187). Neka su prijašnja istraživanja (Carvalho 2008) već naglašavala važnost proučavanja dvočlanih izraza u širem kontekstu, tvrdeći da nam on pomaže ne samo u utvrđivanju kolokacijskih (npr. *fair/ordinary/normal wear and tear*) i koligacijskih sklopova (npr. *except for fair/normal/ordinary wear and tear*), već nam, ako mu se pristupi kontrastivno, otkriva i prijevodne strategije za tako proširene dvočlane izraze. Sam će se dvočlani izraz stoga u ovom radu smatrati binarnom kolokacijom (npr. *research and development*), a njegova proširena inačica proširenom jedinicom značenja (npr. *to carry out research and development*).

4. KORPUS I METODE OBRADE KORPUSA

U ovom je istraživanju korišten korpus koji je dizajniran za potrebe projekta „Training Action for Legal Practitioners: Linguistic Skills and Translation in EU Competition Law“ (Ref: HT 4983) i sastoji se od zakonodavnih tekstova iz područja prava tržišnog natjecanja. Engleski se korpus prava tržišnog natjecanja (EnCompLaw) sastoji od 166,727 pojava, a njegova hrvatska paralelna inačica (CroCompLaw) od 144,659 pojava. Svaki korpus sadrži 16 uredbi, 4 direktive i odredbe iz Ugovora o funkcioniranju Europske unije koje se tiču pravila o tržišnom natjecanju. Svi zakonodavni tekstovi potječu iz razdoblja između 2002. i 2015. godine, pa uključuju razdoblje prije i nakon pristupanja Hrvatske Europskoj uniji.

Prvi korak u obradi korpusa uključivao je sravnjivanje s pomoću alata Align Factory, koji kreira jedan dokument u .tmx formatu s paralelnim inačicama korpusa. U takvom formatu software Sketch Engine za obradu korpusa prepoznaje paralelne korpuse. Budući da je cilj ovog rada istražiti proširene

višečlane izraze, sljedeći je korak u obradi korpusa bio izvući sve dvočlane izraze na engleskom jeziku (Dobrić Basaneže 2018). Metoda ekstrakcije dvočlanih izraza uključivala je traženje kolokacija za riječi *and* i *or*, nakon čega su ti dvočlani izrazi korišteni kao upiti za paralelne konkordancije. One su nam, s druge strane, omogućile uvid u kontrastivnu analizu šireg konteksta deset najčešćih imeničkih dvočlanih izraza, čiji je cilj utvrditi figurativnost tih izraza u paralelnom korpusu, ali i njihovu potencijalnu funkciju kolokacijske baze. Analiza proširenih dvočlanih izraza uključivala je semantički odnos između njihovih sastavnica, reverzibilnost sastavnica, njihove kolokacije, koligaciju, semantičku preferenciju i prozodiju. Ti su dvočlani izrazi služili kao upiti za istraživanje referentnih korpusa BNC i hrwac 2.2 (Ljubešić i Klubička 2014) s ciljem utvrđivanja njihove raširenosti u općem jeziku. Ako je njihova učestalost u referentnim korpusima bila velika, istražene su njihove konkordancije da bi se utvrdio kontekst. Drugim riječima, ako su se i u referentnim korpusima pojavljivali u kontekstu prava, posebice prava tržišnog natjecanja, zaključeno je da pripadaju pravnom registru.

5. REZULTATI I ANALIZA

Budući da je u prijašnjim istraživanjima potvrđeno da su najučestaliji dvočlani izrazi u jeziku prava bili oni čije su sastavnice imenice (Gustafsson 1984; Dobrić Basaneže 2017b, 2018), polazišna točka za istraživanje šireg konteksta dvočlanih izraza bilo je deset najčešćih dvočlanih imeničkih izraza u korpusu europskog prava tržišnog natjecanja (tab. 1).

Imenički dvočlani izrazi u EnCompLaw i njihove proširene inačice	Učestalost u EnCompLaw	Učestalost u BNC
research and development (aid for/in favour of research and development; to carry out research and development)	589.86	6.62
fishery and aquaculture fisheries and aquaculture (fishery and aquaculture sector/products; agricultural products, fisheries, agriculture and road freight transport; to be active in the fishery and aquaculture sector)	284.76 10.27	0 0
goods or services (contract/intermediary goods or services; production/provision/suppliers of goods or services; to provide/sell/resell/purchase/compete/ with goods or services)	188.14	1.25

culture and heritage (aid for culture and heritage; aid to promote culture and heritage conservation)	91.53	0.05
products or services (new or improved products or services; supply and demand of products or services)	76.27	0.43
establishment and operation (aid financing the establishment and operation of a distribution network)	55.93	0.01
finances and/or periodic penalty payments (imposition/enforcement of fines and/or periodic penalty payment; imposition and enforcement of fines and periodic penalty payments)	61.02 35.59	0 0
rights and obligations (to enforce rights and obligations; without prejudice to the rights and obligations)	50.85	1.05
trade and competition (undue/limited distortions of trade and competition)	15.25	0.03
creation or strengthening (creation or strengthening of a dominant position)	15.25	0.01

Tablica 1. Imenički dvočlani izrazi u EnCompLaw

Sljedeći korak uključivao je istraživanje paralelnih konkordancija i njihovog šireg konteksta u CroCompLaw (vidi tab.2) da bi se utvrdilo zadržava li se slijed sastavnica dvočlanih izraza i netipičnost kolokacijskih sveza.

Imenički dvočlani izrazi u CroCom- pLaw i njihove proširene inačice	Učestalost u CroCompLaw	Učestalost u hrvac 2.2
istraživanje i razvoj (potpore za/u korist istraživanja i razvoja; provoditi/izvršiti istraživanje i razvoj)	682.88	6.62
ribarstvo i akvakultura (sektor/proizvodi ribarstva i akvakulture; poljoprivredni proizvodi, ribarstvo, ribo- gojstvo i teretni cestovni prijevoz; djelo- vati u sektoru ribarstva i akvakulture; pot- pore za istraživanje i razvoj u ribarstvu i akvakulturi)	344.31	0.08
roba ili uslug (roba ili usluge koje su predmet spora- zuma; polugotova roba/robe ili usluge; proizvodnja/dobavljači robe ili usluga; prodavati/preprodavati/kupiti/ natjecati se s robom ili uslugama; prodavati robu ili pružati usluge)	126.25	1.25
/ (potpore za kulturu i očuvanje (kulture) baštine)	0	0
proizvodi ili usluge (novi ili poboljšani proizvodi odnosno usluge; ponuda i potražnja proizvoda ili usluga)	51.65	0.43
uspostava i rad ustrojavanje i upravljanje uspostava i funkcioniranje uspostava i djelovanje osnivanje i djelovanje (potpore kojima se financira uspostava/ osnivanje/ustrojavanje i rad/djelovanje/ funkcioniranje/upravljanje distribucijske mreže)	11.48 11.48 11.48 5.74 5.74	0.01 0.01 0.02 0.02 0.13
novčane kazne i periodični penali novčane kazne ili periodični penali kazne i dnevne kazne (izricanje ka- zni i dnevnih kazni; izricanje/izvršenje novčanih kazni i periodičnih penala; iz- ricanje i izvršenje novčanih kazni i peri- odičnih penala)	17.22 35.59 35.59	0 0 0
prava i obveze (provoditi prava i obveze; ne dovoditi u pitanje prava i obveze)	50.85	1.05
trgovina i tržišno natjecanje (neopravdano/ ograničeno narušavanje tr- govine i tržišnog natjecanja)	15.25	0.01
stvaranje ili jačanje (stvaranje ili jačanje vladajućeg položaja)	15.25	0.01

Tablica 2. Imenički dvočlani izrazi u CroCompLaw

Čini se da se imenički dvočlani izrazi češće pojavljuju u EnCompLaw nego u BNC, što ukazuje na pretežitu distribuciju tih izraza u jeziku prava. U nekim slučajevima (npr. *creation or strengthening*) se dvočlani izraz pojavljuje s vrlo niskom učestalošću u referentnom korpusu i to u kontekstu europskog prava tržišnog natjecanja. Glede reverzibilnosti sastavnica imeničkih dvočlanih izraza, čini se da nijedan od izraza iz Tablice 1 ne dozvoljava premještanje sastavnica, što potvrđuje njihovu „relativnu stabilnost“ (Kjær 2007) i figurativnost. Jedino je u izraza *fines and periodic penalty payments* prisutna varijacija leksičke sveze (*and/or*). U nekih dvočlanih izraza jedna je sastavnica uzrok, a druga posljedica (npr. *research and development*, *fines and periodic penalty payments*, *establishment and operation*), dok je u drugih jedna sastavnica hiponim druge (npr. *fishery and aquaculture*, *culture and heritage*). S druge strane, susrećemo i izraze u kojima i jedna i druga sastavnica u jednakoj mjeri doprinose sveukupnom značenju izraza (npr. *goods or services*, *products or services*, *rights and obligations*, *trade and competition*), ali i one u kojima je jedna sastavnica proširenje druge (npr. *creation or strengthening*).

Budući da je iz konkordancija izraza navedenih u Tablici 1 razvidno da većina njih ispunjava Sinclairove kategorije za proširene jedinice značenja, možemo ih smatrati frazeološkim jedinicama. Tako, primjerice, koligacijski sklop izraza *research and development* uključuje prijedloge *for* i *in favour of*, a kolokacijsku imenicu *aid*. Budući da je imenica *aid* u engleskom jeziku nebrojiva, u hrvatskom se korpusu ta imenica koristi u množini (npr. *državne potpore za istraživanje i razvoj*). Imenica *aid* je ujedno i kolokator dvočlanog izraza, dok se u kolokacijskoj svezi *to carry out research and development* cijeli dvočlani izraz ponaša kao baza, a glagol kao kolokator. No, dok je taj glagol tipični kolokator imenice *research* (*to carry out research*), to se ne može tvrditi za imenicu *development* (**to carry out development*). Isti se koligacijski i kolokacijski obrasci prenose i u hrvatske tekstove, pa se proširena jedinica značenja *aid for research and development* prevodi kao *potpore za istraživanje i razvoj*, a njezina druga varijanta s prijedložnom frazom *in favour of* kao *potpore u korist istraživanja i razvoja*. Neslaganje između kolokatora i sastavnica dvočlanog izraza se također zadržava u hrvatskom korpusu (npr. *provoditi / izvršiti istraživanje i razvoj*) i tako doprinosi postranjivanju kako izvornog tako i ciljnog teksta (Bajčić i Dobrić Basanež 2020). Budući da jedna od kolokacija tog dvočlanog izraza uključuje riječ koja označava državne potpore, može se tvrditi da je semantička prozodija pozitivna. Gramatički sklop izraza *culture and heritage* uključuje prijedlog *for* ako izrazu prethodi imenica *aid* (npr. *aid for culture*

and heritage) i prijedlog *to* ako izrazu prethodi glagol (npr. *aid to promote culture and heritage*). Često se uz izraz pojavljuje i imenica *conservation* (npr. *culture and heritage conservation*) i glagol *to promote* (npr. *aid to promote culture and heritage conservation*), što ukazuje na semantičku preferenciju promicanja očuvanja kulturnih dobara i kulturne baštine, a time i na pozitivnu semantičku prozodiju. Budući da se proširene jedinice značenja *aid for culture and heritage conservation* i *aid to promote culture and heritage conservation* mogu dvosmisleno tumačiti, ovisno o tome odnosi li se kolokator *conservation* na obje sastavnice dvočlanog izraza ili samo na jednu, nužno je istražiti rješenja koja su prevoditelji pronašli u hrvatskim inačicama zakonodavnih tekstova. Čini se da je u svih prijevodnih ekvivalenata u CroCompLaw riječ *conservation* kolokat sastavnice *heritage*, ali ne i *culture* (npr. *potpore za promicanje kulture i očuvanje baštine; potpore za kulturu i očuvanje baštine*), pa se time narušava figurativnost samog dvočlanog izraza. To ne znači da *culture and heritage* time gubi status dvočlanog izraza, jer njegova učestalost kako u EnCompLaw tako i u referentnom korpusu opovrgava tu tvrdnju, ali i podupire onu da su dvočlani izrazi u većoj mjeri prisutni u engleskom jeziku prava, nego u drugim nacionalnim jezicima (Kjær 2007: 510), koji zbog nedostatka jezičnih struktura kojima bi ih izrazili, reduciraju dvočlane izraze na jednu sastavnicu ili u kontekstu proširenih jedinica značenja prekidaju njihov slijed (npr. *potpore za kulturu i očuvanje baštine*). U nekim se slučajevima kolokatori višečlanih izraza ne mogu izraziti u obliku kolokatora u hrvatskom jeziku, pa se naginje opisnom prijevodu (npr. *contract goods or services – roba ili usluge koje su predmet sporazuma*). Sastavnica *goods* je zbirna imenica te se kao takva i prevodi na hrvatski jezik, no CroCompLaw ukazuje i na jedan primjer u kojem se imenica izražava u množini (npr. *polugotove robe ili usluge*), što nije u skladu s gramatičkom normom hrvatskog standardnog jezika, jer imenica norma nema množinske oblike. Dvočlani izraz *goods or services* u kolokacijskim svezama preferira glagole koji označavaju kupoprodaju (npr. *sell, resell, purchase*) ili tržišno natjecanje (npr. *to compete with goods or services*). Dok u kolokacijskim svezama s glagolima kupoprodaje nije moguće utvrditi vrstu semantičke prozodije, sveza *to compete with goods or services* upućuje na negativnu semantičku prozodiju konkurencije, jer predstavlja prijetnju za robu ili usluge koje su predmet sporazuma, a isti se kolokacijski obrasci i prozodije mogu utvrditi i u hrvatskom korpusu. Sastavnica *services* dio je i dvočlanog izraza *products or services*, a njegova proširena inačica također preferira riječi kojima se izražava kupoprodaja (npr. *to acquire products or services*), ali i inovacija (npr. *new or improved products or services*). CroCompLaw ukazuje na iste kolokacijske obrasce (npr. *novi ili poboljšani*

proizvodi odnosno usluge; ponuda i potražnja proizvoda ili usluga), a zbog neutralnog konteksta u kojem se ovaj dvočlani izraz pojavljuje, u ovoj se proširenoj jedinici značenja ne može utvrditi semantička prozodija. Dvočlani izraz *fishery and aquaculture* se u širem kontekstu pojavljuje uz imenice *products* i *sector* (npr. *fishery and aquaculture products/sector* – sektor / proizvodi ribarstva i akvakulture). Taj dvočlani izraz nalazimo i u drugim kontekstima, primjerice, kao dio nabiranja *agricultural products, fisheries, aquaculture and road freight transport*, pri čemu je sastavnica *fishery* u EnCompLaw upotrijebljena u množini, a u CroCompLaw u jednini (npr. *poljoprivredni proizvodi, ribarstvo, ribogojstvo i teretni cestovni prijevoz*). Izraz se udružuje i s drugim dvočlanim izrazima (npr. *aid for research and development in the fishery and aquaculture sector* – potpore za istraživanje i razvoj u ribarstvu i akvakulturi), a uključuje i kolokacije koje označavaju aktivnost (npr. *to be active in the fishery and aquaculture sector* – djelovati u sektoru ribarstva i akvakulture) i u tim kolokacijskim svezama izraz preferira prijedlog *in (u)*. Za tako prošireni dvočlani izraz može se reći da je semantička prozodija pozitivna, jer ulazi u svezu s riječima koje označavaju potpore i pomaganje. Na slične obrasce nailazimo i u izrazu *establishment and operation*, jer preferira kontekst umrežavanja (npr. *establishment and operation of a distribution network*), ali i financiranja (npr. *aid financing the establishment and operation of a distribution network*). Dok je njegov status u engleskom korpusu stabilan, hrvatska inačica sadrži razne varijacije (npr. *uspostava i rad/djelovanje/funkcioniranje operacijske/distribucijske mreže*), a u jednom slučaju se slijed sastavnica dvočlanog izraza prekida (npr. *ustrojavanje distribucijske mreže i upravljanje njome*). I za ovu se jedinicu može reći da uključuje pozitivnu semantičku prozodiju u onom kontekstu u kojem ulazi u svezu s kolokatima iz područja državnih potpora. Dvočlani izraz *fines and periodic penalty payments* je sam po sebi već proširen i preferira kontekst kazne i negativnu semantičku prozodiju. Širi kontekst izraza također podupire tvrdnju o negativnoj prozodiji, jer se izraz udružuje s glagolom *to impose* i imenicama *imposition* i *enforcement*. Dok se imenica *enforcement* slaže s obje sastavnice dvočlanog izraza, *imposition* može funkcionirati kao kolokator samo jedne sastavnice (npr. *to impose fines*). Može se stoga tvrditi da kolokacija *to impose payments* ne pripada korpusu frazeologije engleskog jezika, što potvrđuju i kolokacije riječi *payment* iz BNC-a, od kojih nijedna ne uključuje glagol *impose*. S druge strane, imenica *payments* je u izrazu udružena s pridjevima *periodic* i *penalty*, pa tako proširena ipak upućuje na negativnu semantičku prozodiju. S tim su se problemima očigledno susretali i hrvatski prevoditelji, jer nijedan ekvivalent u CroCompLaw ne uključuje imenice *uplata* ili *plaćanje* kao ekvivalente

sastavnice *payment*, već one koje se udružuju s riječima koje označavaju neku vrstu kazne (npr. *propisivanje novčanih kazni i dnevnih kazni; predviđanje / izricanje novčanih kazni i periodičnih penala*), čime se izbjeglo prenošenje netipične kolokacije iz izvornog u ciljni jezik. Dok se za ovaj izraz može tvrditi da pripada inventaru europskog prava, izraz *rights and obligations* je prisutan kako u pravnom tako i u općem jeziku, a prema podacima iz referentnog korpusa, i u govornom. Stoga ne iznenađuje činjenica da ovdje nema neslaganja s kolokatorima ni u EnCompLaw ni u CroCompLaw (npr. *to enforce rights and obligations – provoditi prava i obveze; to assume rights and obligations – preuzeti prava i obveze*). Može se tvrditi da izraz preferira kolokate koji označavaju odgovornost ili prisilu na njeno preuzimanje, pa je i semantička prozodija povezana s neugodnim situacijama. Uz izraz se pojavljuje i prijedložna fraza *without prejudice to (ne dovoditi u pitanje)* koja još više povećava važnost prava i obveza, a time i naglašava semantičku preferenciju odgovornosti i negativnu semantičku prozodiju, jer daje naslutiti da se prava i obveze ne smiju dovesti u pitanje. Tablica 1 sadrži i dva dvočlana izraza koji su tvorevina prava tržišnog natjecanja. Riječ je o izrazima *trade and competition* i *creation or strengthening*. Budući da prvi izraz u svom širem kontekstu uključuje kolokat *distortion* i njemu pripadajuće pridjeve *undue* i *unlimited*, može se zaključiti da preferira kolokacije povezane s trgovinom, ali i negativnu prozodiju, jer proširene jedinice značenja neizravno upućuju na neki vid opasnosti (npr. *undue/limited distortions of trade and competition*). Na iste kolokacijske obrasce i semantičku prozodiju nailazimo i u hrvatskom korpusu. Za razliku od izraza *trade and competition* koji nema nijednu pojavnicu u referentnom korpusu, u hrwac 2.2. možemo naići na njegov hrvatski ekvivalent, no svih pet pojava ukazuje na kontekst europskog prava tržišnog natjecanja. Izraz *creation or strengthening* se, s druge strane pojavljuje u BNC-u, no, dok njegove konkordancije upućuju na kontekst prava tržišnog natjecanja, njegov hrvatski ekvivalent se u referentnom korpusu pojavljuje i u drugim kontekstima (npr. *stvaranje ili jačanje mehanizma praćenja / identiteta robne marke*), ali su i oni povezani s kontekstom tržišta. Dok širi kontekst tog izraza u EnCompLaw dovodi u pitanje njegov status, jer se on u svim kontekstima pojavljuje kao dio proširene jedinice značenja *creation or strengthening of a dominant position*, podaci iz hrwac 2.2. o pojavljivanju izraza i uz druge baze ipak govore u prilog njegovoj figurativnosti u hrvatskom korpusu. U oba korpusa izraz uključuje semantičku preferenciju vladavine i moći, a time i negativnu semantičku prozodiju, jer stvaranje ili jačanje vladajućeg položaja narušava učinkovito tržišno natjecanje.

6. RASPRAVA

Analiza dvočlanih izraza i njihovog šireg konteksta u paralelnom korpusu zakonodavstva iz područja europskog prava tržišnog natjecanja pokazuje da, iako je riječ o hibridnom žanru (Garzone 2000), takav žanr ipak sadrži dvočlane izraze koji se pojavljuju u pravnom žanru engleskog jezika vezanog uz pravni sustav *common law* (Dobrić Basaneže 2017a), ali i u općem jeziku. S druge strane, u korpusu nailazimo i na dvočlane izraze koji su nastali kao rezultat hibridnog jezika europskog prava (npr. *fines and periodic penalty payments*) ili jednog njegovog područja (npr. *creation or strengthening*). U radu se nastojalo istražiti proširene jedinice značenja (Sinclair 2004), čije su sastavnice dvočlani izrazi, te je utvrđeno da se u tako proširenom kontekstu dvočlani izrazi često ponašaju kao baze, a njihova proširenja kao kolokatori. Budući da se baza u istraživanjima kolokacija tradicionalno sastoji od jedne riječi, u ovom istraživanju se nastojalo ukazati na neslaganje između kolokatora dvočlanog izraza i jedne od njegovih sastavnica (npr. *to carry out research and development*). Upravo se zbog ovog neslaganja kolokatora s jednom sastavnicom dvočlanog izraza ove proširene jedinice značenja ne ponašaju kao tipične kolokacije, za koje „postoje ograničenja vezano uz kombinaciju riječi koje u nekome jeziku mogu ući u svezu“ (Stojić i Košuta 2017:13). Budući da neizvorni govornici često griješe u odabiru kolokatora (Hausmann 1984: 406 citirano u Stojić i Košuta 2017: 13) te se na taj način udaljavaju od frazeoloških konvencija nekog jezika, učenje kolokacija je zasigurno ključno u razvijanju jezične kompetencije (Stojić i Košuta 2017: 23). No, iako neka kolokacijska sveza ne mora biti prihvaćena u općem jeziku, moramo imati na umu da jezik prava pored kolokacijskih sveza iz općeg jezika sadrži i vlastite nametnute ograničenjima vezanim uz dopuštene jezične kombinacije (Swales 1990: 52), nerijetko propisane pravnim normama (Kjær 2007: 512). To je pitanje otvarano i u nekim prijašnjim istraživanjima (Dobrić Basaneže 2017b), ali je u ovom radu detaljnije istraženo, jer se njime nastojala naglasiti važnost proučavanja gramatičkih sklopova, kolokacijskih sveza, semantičke preferencije i prozodije proširenih jedinica značenja čija je baza dvočlani izraz. Analizom rezultata utvrđeno je da se neslaganje kolokatora s jednom sastavnicom dvočlanog izraza odražava na frazeološke konvencije i doprinosi postranjivanju kako izvornog tako i ciljnog teksta. S druge strane, u nekim je jedinicama uočeno slaganje kolokatora s obje sastavnice dvočlanog izraza (npr. *culture and heritage conservation*), ali je kontrastivna analiza pokazala da se kolokator ipak odnosi samo na jednu sastavnicu, na što upućuje više prijevodnih ekvivalenata u hrvatskom korpusu (npr. *potpore za kulturu i*

očuvanje baštine, potpore za promicanje kulture i očuvanje baštine). U nekim slučajevima dvočlani izrazi ulaze u kolokacijske sveze u svojstvu kolokatora, a ne baze (npr. *fishery and aquaculture sector /products*), dok je u drugim slučajevima jedna sastavnica dvočlanog izraza i u neproširenom kontekstu već proširena (npr. *fines and periodic penalty payments*). Kontrastivna analiza dvočlanih izraza, osim što pokazuje da se netipičnost kolokacijskih sveza nastoji zadržati i u ciljnom jeziku, potvrđuje i tvrdnju da su takvi izrazi, ali i njihove kolokacije ipak figurativniji u engleskom jeziku prava nego u ostalim jezicima. Na jedinu iznimku nailazimo u izraza *creation or strengthening*, koji se u hrvatskom referentnom korpusu pojavljuje s različitim bazama. Zbog nedostatka jezičnih kombinacija kojima bi se ista kolokacijska sveza izrazila u hrvatskome jeziku, kolokatori se dvočlanih izraza ponekad moraju prevesti koristeći „opisnu parafrazu“ (Šarčević 1997: 252) (npr. *contract goods or services – roba ili usluge koje su predmet sporazuma*) ili se pak njihov slijed mora prekinuti (npr. *establishment and operation of a distribution network – ustrojavanje distribucijske mreže i upravljanje njome*), što dovodi u pitanje frazeološki status dvočlanih izraza.

7. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Cilj ovog rada je pružiti pogled u širi kontekst dvočlanih imeničkih izraza, a time i otvoriti novu perspektivu istraživanja kolokacijskih sveza u kojima se baza ne mora nužno sastojati od jedne riječi. Korpusna analiza provedena za potrebe ovog rada pokazala je da se dvočlani izraz može ponašati kao baza, a riječi na koje nailazimo u njegovom širem kontekstu kao kolokatori. Budući da se baza sastoji od više riječi, ponekad se kolokator slaže samo s jednom sastavnicom baze, pa se ta netipična kolokacija prenosi i u ciljni jezik. S druge strane, često se u hrvatskom korpusu nailazi i na alternativna rješenja u kojima se slijed sastavnica dvočlanih izraza prekida ubacivanjem tipičnijih kolokatora, što se može opravdati tendencijom hrvatskog jezika prema purističkom diskursu. Budući da je u radu analiziran širi kontekst samo deset imeničkih dvočlanih izraza, buduća istraživanja mogla bi uključiti veći korpus, ali i analizu pridjevskih i glagolskih dvočlanih izraza. Time bi se doprinijelo istraživanjima kolokacija, koje su do sada uglavnom izučavane u binarnim oblicima kako u općem jeziku tako i u jeziku struke.

LITERATURA

Adler, Mark (2002). The Plain Language Movement, u: *The Oxford Handbook of Language and Law*, (ur. Peter M. Tiersma i Lawrence M. Solan), Oxford University Press, Oxford, 67-83.

Akinobu, Tani (2008). The word pairs in the Paston Letters and Papers with special reference to text type, gender and generation. u: *Historical Englishes in Varieties of Texts and Contexts*, (ur. Amano Masachiyo, Michiko Ogura i Masayuki Ohkado), Peter Lang, Frankfurt, 217-231.

Bajčić, Martina; Dobrić Basaneže, Katja (2020). Considering foreignization and domestication in EU legal translation: a corpus-based study, *Perspectives*. <https://doi.org/10.1080/0907676X.2020.1794016>

Baker, J.H. (1998). The Three Languages of the Common Law, *McGill Law Journal*, 43 (5), Montreal, 5-24.

Bhatia, Vijay K. (1993). *Analysing genre*, Routledge, London.

Bukovčan, Dragica (2009). Binominal Expressions in the German and English Language of Criminal Law, u: *Curriculum, Multilingualism and the Law*, (ur. Lelija Sočanac, Christopher Goddard i Ludger Kremer), Nakladni zavod Globus, Zagreb, 61-78.

Carvalho, Luciana (2008). Translating Contracts and Agreements from a Corpus Linguistics Perspective, *Culturas Jurídicas*, 3 (1), 1-15.

Dobrić Basaneže, Katja (2017a). *Extended Units of Meaning in the Legal Language of Contracts: doktorska disertacija*, Filozofski fakultet Sveučilišta u Ljubljani, Ljubljana

Dobrić Basaneže, Katja, (2017b). (O) proširenim višečlanim izrazima u hrvatskim ugovorima, *Fluminensia*, 29 (2), 29-47.

Dobrić Basaneže, Katja (2018). Binomials in EU Competition Law, u: *The Role of Language and Translation in EU Competition Law*, (ur. Silvia Marino, Lucja Biel, Martina Bajčić i Vilelmini Sosoni), Springer, Cham, 225-248.

Gačić, Milica (2009). *Riječ do riječi : lingvistička istraživanja odnosa engleskoga i hrvatskog jezika na području prava i srodnih disciplina*, Učiteljski fakultet, Zagreb.

Garzone, Giuliana (2000). Legal Translation and Functionalist Approaches. A Contradiction in Terms?, <http://www.tradulex.com/Actes2000/Garzone.pdf> (18.2.2022.), 1-14.

Grimm, Jacob (1816). „Von der Poesie im Recht, Zeitschrift für geschichtliche Rechtswissenschaft 2: 25–99J. 1816. Von der Poesie im Recht. – *Zeitschrift für geschichtliche Rechtswissenschaft* 2, 25–99.

Gustafsson, Marita (1984). The syntactic features of binomial expressions in legal English, *Interdisciplinary Journal for the Study of Discourse*, 4 (1-3), 123-142.

Hausmann, Franz J. (1985). Kollokationen im deutschen Wörterbuch: Ein Beitrag zur Theorie des lexikographischen Beispiels, u: *Lexikographie und Grammatik: Akten des Essener Kolloquiums zur Grammatik im Wörterbuch*, (ur. Henning Bergeholtz i Joachim Mugdan), De Gruyter, Tübingen, 118-129.

Jurko, Primož (2021). Semantic Prosody in Translation: Slovene and English ADV-V Combinations, *ELOPE*, 18(1), 187-209.

Kjær, Anne L. (2007). Phrasemes in Legal Texts, u: *Phraseologie/Phraseology. Ein internationales Handbuch zeitgenössischer Forschung/An International Handbook of Contemporary Research*, (ur. Harald Burger, Dmitrij Dobrovol'skij, Peter Kühn i Niel R. Noerrick), De Gruyter, Berlin/New York, 506-515.

Kopaczyk, Joanna (2013). *The Legal Language of Scottish Burghs*, Oxford University Press, Oxford.

Kopaczyk, Joanna (2017). Terms and conditions: a comparative study of noun binomials, u: *Phraseology in Legal and Institutional Settings: A Corpus-based Perspective*, (ur. Stanislaw Goźdź-Roszkowski i Gianluca Pontrandolfo), Routledge, London, 160-177.

Leisi, Ernst (1947). *Die tautologischen Wortpaare in Caxtons Eneydos: Zur synchronischen Bedeutungs- und Ursachenforschung*, Gedruckt bei The Murray Print. Co, Cambridge.

Ljubešić, Nikola; Klubička, Filip (2014). {bs,hr,sr}WaC – Web corpora of Bosnian, Croatian and Serbian, <http://nlp.ffzg.hr/data/publications/nljubesi/ljubestic14-bs.pdf>, (17.2.2022.).

Malkiel, Yakov (1959). Studies in irreversible binomials, *Lingua*, (8), 113-160.

Mellinkoff, David (1963). *The Language of the Law*, Oregon.

Sauer, Hans; Schwan, Brigit (2017). Heaven and Earth, Good and Bad, Answered and Said: A survey of English Binomials and Multinomials (Part I)“, *Studia Linguistica Universitatis Iagellonica Cracoviensis*, 134, 83-96.

Sauer, Hans (2019). In Defence of Lydgate: Lydgate's Use of Binomials in his Troy Book (Part I), *Studia Linguistica Universitatis Iagellonica Cracoviensis*, 136, 227-244.

Sinclair, John M. (2004). *Trust the Text: Language, Corpus and Discourse*, Routledge, London/New York.

Stojić, Aneta; Košuta, Nataša (2017). Kolokacijske sveze u mentalnome leksikonu učenika stranoga jezika“, *Fluminensia*, 29 (2), 7- 29.

Stubbs, Michael (2001). *Words and Phrases: Corpus Studies of Lexical Semantics*, Blackwell, Oxford.

Swales, John (1990). *Genre Analysis: English in Academic and Research Settings*, CUP, Cambridge.

Šarčević, Susan (1997). *New Approach to Legal Translation*, Kluwer Law International, Hague.

Tiersma, Peter M. (1999). *Legal Language*, Chicago University Press, Chicago.

Venuti, Lawrence (1995). *The translator's invisibility. A history of translation*, Routledge, London.

SUMMARY

FAIR WEAR AND TEAR: A LOOK INTO THE WIDER CONTEXT OF BINOMINAL EXPRESSIONS

This paper discusses nominal binomial expressions in legal language and investigates their wider context in order to determine if they can be classified as extended units of meaning (Sinclair 2004). The paper is based on a parallel corpus of English and Croatian legislative texts of the EU competition law designed for the purpose of the project “Training Action for Legal Practitioners: Linguistic Skills and Translation in EU Competition Law” (Ref: HT 4983). These binomial expressions have been extracted from the corpus by means of the Collocations function by using Sketchengine software. This paper begins with an analysis of the semantic relationship between the constituents of the extracted binomial expressions. It also investigates the reversibility of constituents in order to establish the degree of their formulaicity. Special focus is on the analysis of the parallel concordances of these nominal binomial expressions, which aids us in revealing their colligations, collocations, semantic preferences and semantic prosodies. The results suggest that binomial expressions can be considered as collocation bases, the wider context of which reveals their collocators. It is a common occurrence that these collocators collocate with only one of the base constituents, contributing to the foreignization (Venuti 1995) of both the original and its translation. In conclusion, a move from traditional investigations of binary collocations in the phraseology of both

language for general and language for specific purposes should be taken into consideration, as well as the inclusion of adjectival and verbal binomial expressions in future research.

Keywords: binomial expression, colligation, collocation, corpus analysis, extended unit of meaning, semantic preference, semantic prosody